

УДК 336.146

Кравченко Віктор Петрович,

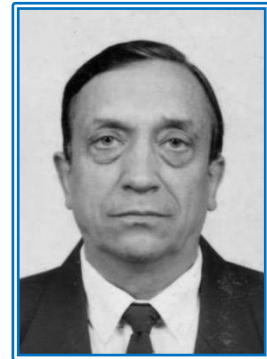
кандидат економічних наук,

доцент кафедри «Управління навчальними закладами

та економічної теорії»

Донбаського державного

педагогічного університету

Кравченко Наталія Вікторівна,

старший викладач кафедри

«Управління навчальними закладами та

економічної теорії»

Донбаського державного

педагогічного університету

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ЕФЕКТИВНІСТЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті, з огляду на рівень проведення ринкових перетворень в Україні, визначається стабільність соціальної політики. Соціальна політика на сучасному етапі розглядається як важливий елемент економічної стратегії. Акцентується увага на тому, що посилення соціальної орієнтації економіки набуло важливого значення для політики реформ. Автор приходить до висновку, що стабілізація економічного розвитку неможлива без формування соціально благополучного суспільства.

Ключові слова: *соціальна політика, соціальний захист, економічний розвиток, зайнятість, стабілізація економіки, рівень життя, демографія.*

Постановка проблеми. Ринкові перетворення в Україні призвели до погіршення рівня життя переважної частини населення. В сучасних економічних умовах зайнятість, тобто ті надходження, що має людина не гарантує захист від бідності. Сьогодні населення України в цілому бідне. Про це говорять найрізноманітніші показники: низька якість раціону харчування, постійний відтік громадян за межі країни, низька народжуваність, висока захворюваність і смертність, незадоволеність широких верств суспільства загальноекономічною ситуацією та своїм матеріальним становищем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням даної проблеми займаються відомі вчені-економісти: І. Бондар, Є. Бугаєнко, І. Гнибіденко, П. Левін, Е. Лібанова, В. Мандибура, Л. Ткаченко, В. П. Кравченко, Г. Філюк та багато інших.

Визначаючи зміст соціальної політики, насамперед наголошується створення умов для більшої зайнятості й визнаних державою життєвих стандартів споживання, доступності освіти, медицини й т.п. Центральною в соціальній політиці є проблема бідності й перерозподілу доходів з метою їх вирівнювання.

Основними цілями на сучасному етапі розвитку соціальної політики є: максимальне збереження фізичного, інтелектуального, духовно-етичного потенціалу країни, формування ефективної системи трудової мотивації, яка відповідає вимогам легального ринку, орієнтована на позитивне розширене відтворення «людського капіталу» України. Збереження генофонду країни та цілісності її меж повинно стати основною метою державної соціальної політики на сучасному етапі.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних показників рівня життя населення України та показати неефективність сучасної соціальної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для оцінки рівня життя населення статистичною комісією ООН рекомендовано такі групи показників: демографічні характеристики населення, показники доходів населення, показники витрат і заощадження, показники споживання населенням матеріальних благ та послуг, показники забезпеченості населення житлом і предметами довготривалого користування, показники зайнятості і безробіття, показники умов праці населення, показники вільного часу, показники освіти, охорони здоров'я.

Оскільки ринкові відносини не гарантують права на працю, на дохід, на утвір, не забезпечують соціального захисту інвалідів, незаможних пенсіонерів і інших категорій громадян, то потрібне державне втручання в сферу розподілу доходів і створення системи соціального забезпечення тих верств населення, які потребують підтримку держави. Якщо функціональний розподіл доходів заснований на власності на факторах виробництва, то персональний розподіл доходів здійснює державна влада. Головним інструментом перерозподілу доходів у країні є державний бюджет, який створює механізм соціального забезпечення населення. Соціальний захист населення, здійснюється за допомогою соціальної політики держави, використовує два способи: соціальний захист і соціальні гарантії.

Ринкова економіка сама по собі не може забезпечити справедливий розподіл доходів. Вона приводить до їх диференціації, в результаті чого частина населення опиняється за межею бідності. Тому є наглядна потреба у соціальному захисті. Соціальний захист – це державна підтримка верств населення, які можуть зазнавати негативного впливу ринкових процесів, з метою забезпечення відповідного життєвого рівня, тобто заходи, що включають надання правової, фінансової, матеріальної допомоги окремим громадянам тобто найбільш вразливим верствам населення, а також створення соціальних гарантій для економічно активної частини населення, також це комплекс законодавчо закріплених гарантій, що протидіють дестабілізуючим життєвим факторам таким як інфляція, спад виробництва, економічна криза, безробіття тощо [4].

В державі створено програму яка передбачає здійснення заходів за напрямками подолання бідності та досягнення результатів щодо зниження рівня бідності в цілому та серед груп населення. Розв'язання цієї проблеми передбачається шляхом поєднання активної соціальної політики, спрямованої на відновлення і зростання зайнятості та створення умов для гідної праці, з ефективною підтримкою найуразливіших верств населення.

По статистиці на кінець 2014 року економічні показники на споживчому ринку, які мають прямий вплив на стан бідності такі. На 3,0-8,5% подорожчали рис, продукти переробки зернових, макаронні вироби, овочі, безалкогольні напої; на 0,3-2,2% зросли ціни на молоко, яйця, соняшникову олію, сири, сметану та хліб. Ціни на алкогольні напої та тютюнові вироби підвищилися на 0,7%, у тому числі алкогольні напої – на 1,6%, тютюнові вироби – на 0,3%. Зростання цін (тарифів) на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива на 5,7% відбулося головним чином за рахунок підвищення цін на тверде паливо в 1,8 рази. Крім того, зросли тарифи на опалення на 23,5% та гарячу воду на 5,8%. У сфері охорони здоров'я ціни підвищилися на 1,3%, що зумовлено зростанням цін на амбулаторні послуги на 2,3% та фармацевтичну продукцію на 1,6%. Підвищення цін на транспорт у цілому на 1,5% пов'язано зі зростанням цін на автомобілі на 14,7%, а також подорожчанням перевезень авіаційним та залізничним транспортом (на 3,7% та 0,2%

відповідно) і палива та мастил на 1,9%. Ціни у сфері відпочинку і культури зросли на 3,3% в основному через подорожчання туристичних послуг на 8,4%. Середній розмір пенсії разом з цільовою грошовою допомогою становить по Україні – 1526,1 грн.

Основними чинниками бідності є низький рівень заробітної плати, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги внаслідок неефективної системи її надання, а також високий рівень безробіття, особливо в окремих регіонах та інфляції [2].

Бідність в Україні характеризується і низкою національних ознак. Зокрема, специфічні особливості бідності в Україні мають прояв у наступному: низький рівень життя населення в цілому, надмірне соціальне та майнове розшарування, розповсюдженість бідності серед працюючого населення, висока питома вага людей, що вважають себе бідними.

Проблема бідності населення в Україні набуває ще більшого звучання в умовах фінансово-економічної кризи, яка суттєво вплинула на соціально-економічний стан України. Світовий досвід свідчить про те, що у часи економічних та політичних криз проблема бідності надзвичайно загострюється та здатна досягти масштабів соціальної катастрофи. Економічні негаразди неминуче призводять до зниження розміру заробітної плати або фіксація заробітної плати при зростаючих відсотках інфляції, зростання заборгованостей із її виплати, зростання утриманців за рахунок звільнених та безробітних тощо, що веде внаслідок цього до зниження рівня доходів населення та зростання частки бідних.

Упродовж останніх років в Україні приділяється багато уваги розробленню та впровадженню певних заходів щодо подолання та попередження бідності населення. Про це свідчить ціла низка нормативно-правових документів, прийнятих Верховною Радою України та Урядом України. Офіційним визнанням чого слугує Указ Президента України «Про невідкладні заходи з подолання бідності» за № 274/2010 від 26.02.2010 р. На виконання Плану організації реалізації цього Указу розроблено проект Закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми подолання та запобігання бідності в Україні на 2010-2015 роки».

Метою Програми є створення системи дій, спрямованих на зниження рівня бідності, подолання хронічної бідності, бідності серед працюючих та сімей з дітьми, особливо багатодітних сімей.

Одним із основних напрямів Програми є відновлення та стимулювання економічного зростання. Основними завданнями у цьому напрямі будуть: запровадження нових механізмів відновлення виробництва, стимулювання економічного зростання та соціального прогресу, створення умов для забезпечення стабільного розвитку галузей промисловості. Ці аспекти мають особливе значення для вирішення проблем бідності, адже ефективно впливати на бідність можна тільки на основі економічного зростання.

Але в Україні панує законодавча та нормативно-правова неврегульованість. Правовим актам, які врегульовують питання надання в Україні соціальних послуг, притаманні неадекватність термінологічного апарату, розмитість визначень функцій, цілей і напрямів роботи відповідних інститутів. Державну політику у сфері соціального захисту та соціального забезпечення визначають близько 30 законодавчих актів, серед яких провідне місце належить законам України, указам Президента та постановам Кабінету Міністрів України. Різноманітні пільги, соціальні виплати та соціальні послуги в Україні безпосередньо передбачені у 58 законах та більше ніж 120 підзаконних нормативно-правових актах [3].

Спостерігається неефективність і нераціональність у підходах до фінансування та управління. Неефективність системи соціальних послуг, визначається низьким рівнем адресності в наданні соціальної підтримки та допомоги, а нераціональність – розпорошенням виділених на сферу соціального захисту бюджетних коштів. Держава домінує в системі соціальних послуг, оскільки їх надання віднесено лише до компетенції міністерств. Ця система базується на громіздкій, забюрократизованій мережі державних і комунальних закладів соціального захисту та соціальних служб. Недостатність механізмів впровадження норм правових актів – не дає змоги повністю реалізовувати заходи щодо надання соціальних послуг [1].

На сьогоднішній день в Україні у сфері соціального захисту та соціального забезпечення присутня непрозора система пільг і соціальних виплат. Держава утримує громіздку мережу комунальних та державних закладів соціальних служб та соціального захисту, натомість реальне соціальне обслуговування населення залишається на низькому рівні. Система адміністрування пільг та обліку категорій громадян, які мають право на отримання пільг, де далі ускладнюється.

Однак, є певні позитивні зрушення у реформуванні системи соціального захисту, так Світовий Банк надав позику в розмірі 300 млн. дол. США на реалізацію проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України» для розширення адресної програми соціальної допомоги з метою підтримки найбільш вразливих та соціально найменш захищених груп населення. Новий проект допоможе підвищити ефективність системи соціальної підтримки малозабезпечених сімей та системи соціальних послуг в Україні. Підтримка найбільш вразливих верств населення має важливе значення, особливо в умовах, коли уряд починає проводити низку реформ, які передбачають, зокрема, підвищення тарифів на оплату послуг з постачання газу та централізованого опалення [5].

З 2015 року урядом планується об'єднати Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття в один Фонд соціального страхування, в якому будуть об'єднані функції цих трьох фондів. Основними перевагами цього об'єднання буде скорочення адміністративних видатків, уніфікація системи управління, ефективне використання коштів, покращення обслуговування страхувальників та застрахованих осіб, створення умов для контролю за плануванням та використанням коштів Фонду соціального страхування з боку держави.

З метою посилення ефективності системи соціального захисту основними напрямками її реформування повинна стати реалізація ряду заходів, а саме: скорочення переліку соціальних виплат, замінити надання соціальних пільг на систему адресної соціальної допомоги [2], удосконалити законодавство у сфері соціального захисту, зменшити монополізацію держави на ринку соціальних послуг, суттєвого вдосконалення потребує система міжбюджетних трансфертів на фінансування видатків у сфері соціального захисту та соціального забезпечення, запровадити систему штрафів для громадян, які користуються пільгами, що їм не належать.

Висновки. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що у системі соціального захисту України присутня низка проблем, які потребують негайного вирішення. Непрозора законодавча база, присутність великої кількості неефективних соціальних пільг, недосконала система фінансування та бюрократія а органах соціального захисту. Система соціального захисту потребує реформування, впровадження нових

напрямів розвитку, котрі дозволять працювати більш результативно для найбільш уразливого шару населення, котрі потребують соціального захисту, та повністю залежать від допомоги держави. Такими напрямками є: перехід від надання пільг та дотацій до адресної допомоги, удосконалення законодавства у соціальній сфері, скоротити перелік неефективних соціальних виплат, зменшити монополізацію держави на ринку соціальних послуг. Реформування системи соціального захисту допоможе зменшити видатки державного бюджету та покращити добробут, рівень та якість незахищених верств населення та населення в цілому.

Список використаних джерел

1. Дубич К. Реформи соціальних послуг в Україні: сучасний стан і проблеми впровадження / К. Дубич // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2013. – № 1. – С. 211-218.
2. Київська обласна державна адміністрація. Аналітична записка до Цільової соціальної програми подолання та запобігання бідності у Київській області на період до 2015 року за 2014 рік.
3. Офіційний сайт Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org>.
4. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки: [навчальний посібник] / Д.М. Стеченко. – К. : Знання, 2006. – 262 с.
5. Шаманська Н. Соціальний захист населення в контексті надання соціальних допомог : сучасний стан і пріоритети / Н. Шаманська // Галицький економічний вісник. – 2013. – №2(41). – С. 43-48.

Кравченко В. П., Кравченко Н. В. Анализ социальной политики Украины и ее эффективность на современном этапе

В статье, учитывая уровень проведения рыночных преобразований в Украине, определяется стабильность социальной политики. Социальная политика на современном этапе рассматривается как важный элемент экономической стратегии. Акцентируется внимание на том, что усиление социальной ориентации экономики приобрело важное значение для политики реформ. Автор приходит к выводу, что стабилизация экономического развития невозможна без формирования социально благополучного общества.

Ключевые слова: *социальная политика, социальная защита, экономическое развитие, занятость, стабилизация экономики, уровень жизни, демография.*

Kravchenko V. P., Kravchenko N. V. Analysis of Social Policy of Ukraine and its effectiveness at the present stage

In this paper, given the level of market reforms in Ukraine is determined by the stability of social policy. Social policy at the present stage is seen as an important element of the economic strategy. Attention is drawn to the fact that strengthening the social orientation of the economy has become important for policy reform. The author concludes that the stabilization of economic development is impossible without the formation of social welfare society.

Key words: *social policy, social protection, economic development, employment, economy stabilization, a standard of living, a demography.*

